

CO PRO MĚ ZNAMENÁ SVOBODA

Svoboda. Celá staletí se za ni vedly války, lidé pro ni umírali, každý po ní toužil nejen v minulosti, ale touží po ní stále. V dávné historii byli otroci, lidé bez svobody. V pozdější době se již přímo některým rasám nebo skupinám obyvatelstva svoboda odpírala. Když už se zdálo, že je svoboda na dosah, přišel do naší republiky komunismus, ve kterém žili nesvobodě občané ještě před 20 lety. Přesto se za ni dokázali postavit a vybojovat si ji. V souvislosti s tím si musím položit otázku, zda je rozdíl mezi svobodou vnitřní a vnější. A může se jich člověk vzdát ve jménu luxusu nebo vyšší moci? Žiji v generaci, která již komunismus nezažila, nemohu ho tedy soudit, natož měnit, ale mohu se z něj poučit. Chápu důležitost svobody, vážím si ji a jsem ráda, že ji pro nás minulá generace „vyzvonila“. Je tedy po těch dvaceti letech potřeba svobodu hájit nebo ji již nic neohrožuje?

Svoboda, která nám byla dopřána v roce 1989, se za těch 20 let trochu změnila. Při nejmenším její aspekty. Přes tyto proměny je svoboda stále hledána primárně jako důsledek vnějších vlivů, tedy překážek, které jsou nám kladeny z vnějšku. Chápeme je jako vnější omezení naší svobody (například plot), mluvíme tedy o vnější svobodě. Pokud máme vnější, je pochopitelné, že existuje i ta vnitřní. Tu si musíme nejprve uvědomit, abychom s ní mohli nějak pracovat. Je to svoboda subjektivní, můžeme se cítit vnitřně svobodní i přesto, že jsme ve vězení, ale naopak, můžeme mít pocit nesvobody, přestože jsme fyzicky volní. Vnitřní nesvoboda tedy podle mě odráží stav vnitřních, neboli osobních překážek, hranic a omezení (závislost).

Podle mě bychom v dnešní globální společnosti měli chránit především svobodu vnitřní. Stáváme se totiž náchylnější k závislostem a jak je známo, závislý člověk nemůže být považován za svobodného. Vždyť už Aristippos říkal: „Za všech okolností si zachovej vnitřní svobodu.“ Většina z nás si navykla na určitou úroveň svého životního stylu, kterou nechce snižovat, což je pochopitelné. Bohužel by pro požitky mohli ztratit svobodu.

Před 20 lety lidé měli méně možností, ať už mám na mysli sortiment v obchodech, cestování, nemluvě o soukromém vlastnictví. Nyní v těchto směrech nejsou vnější omezení téměř žádná. Pokud se ovšem podívám na lidi, kteří v dnešní době mají zahrádky, kde si něco pěstují, jsou to převážně starší občané. Většina mladých i přesto, že mají možnost, nic takového nemá. Je pro ně mnohem jednodušší jít do supermarketu a nakoupit si. Je to rychlé, elegantní a skoro vždy seženou, co potřebují. Snad my mladí již plně nepocítíme potřebu být nezávislí a být schopni postarat se sami o sebe, nezávisle na okolí. Možná na to dokonce rádi zapomínáme. Mnoho lidí také přijde domů a jsou rádi, že mají klid. Jediné co chtějí, je odpočinout si a k tomu jim slouží jeden z nejdůmyslnějších produktů doby-televize. Je to opět jednoduché a rychlé řešení, jak se zabavit a odreagovat. Stejně tak je to skvělý způsob jak získat „pravdivé“ informace snadno a rychle. Zkousím si představit, jak by se mnozí z nás zachovali, kdyby v čase vysílání našeho oblíbeného pořadu, byl vypnut proud nebo snad ještě hůř, kdyby v obchodech došlo například pečivo. V dnešní době je nám poskytována přemíra požitků. My je přijímáme, stáváme se na nich závislími a hrozí, že v důsledku naší závislosti, bychom se mohli stát nesvobodní. K této závislosti nejsme nuceni přímo vnějšími podmínkami, ale spíše pohnutkami vnitřními (například lenost, chuť). Nic se však nemění na tom, že je to proces kontinuální a my se snad i dobrovolně postupně stáváme ještě línějšími tvořit, pěstovat, přemýšlet.

Určitý typ lenosti se může projevat i v odvaze rozhodovat. Jsme-li líní udělat závažnější rozhodnutí sami za sebe, máme potřebu tento úkol předávat dál. Potřeba odevzdávat složitější rozhodování nějaké formě vyšší moci může také plynout z pocitu vlastní malosti, která v nás bývá někdy záměrně pěstována. V obou případech je však důležité, v případě opakování problému, jeho důsledek. Ten je obdobný jako v předchozím případě, tedy že bychom se na lidech, institucích, které rozhodují za nás, mohli stát závislí. Tedy i nesvobodní. Pro příklad ze života nemusíme chodit příliš daleko, stačí se podívat na globální oteplování, globální finanční krizi nebo globální válku proti terorismu. Jsou to témata, která se v nás, podle mě cíleně, snaží vzbudit pocit, že jsme příliš malí, neschopní se sami s těmito problémy vypořádat. V tomto případě jsou vnější podmínky nastavovány tak, aby se změnily vnitřní pohnutky, ideálně, aby se omezil manévrovací prostor vnitřní svobodě. Na obranu nás obyčejných lidí, je potřeba citovat Edmunda Burka „Nikdo neudělá větší chybu než ten, který nedělá nic jen proto, že zmůže jen málo.“. Není tedy nutnost nechat se zmást a dobrovolně se vzdávat svobody, možnosti rozhodování, a vydávat se na pospas těch, kteří tvrdí, že mají lék na ony globální problémy. Benjamin Frenklin vyslovil také překrásnou myšlenku: „Ten, kdo se ve jménu bezpečnosti vzdává svobody, nezaslouží si ani svobodu, ani bezpečnost.“

V Ocelové jeskyni byli lidé nesvobodní, přestože to někteří z nich tak nepociťovali. Byli ochotni se pro vyšší zájem vzdát svobody. Spokojenost společnosti povyšovali nad svou vlastní a ani si neuvědomovali, že právě z jednotlivců je celá společnost složena. Nejsou-li svobodní občané, nemůže být svobodný ani národ. Byla vytvořena síť regulací a nařízení, které omezovali soukromí a svobody. Nebylo povolováno téměř žádné soukromé vlastnictví a lidé to respektovali. Dobrovolně přenechali volbu rozhodování „lepší“ a většina se důsledkům dobrovolně podvolovala, neb se cítili malí a bezmocní. Na oplátku mohli využívat jídelen, ochrany a „možností“ města. Avšak, vzdali se možnosti rozhodování.

S absencí rozhodování souvisejí i, v dnešní době tak opěvovaní, odborníci. Nejen ti, kteří rozhodují o oněch velkých tématech, ale na mysli mám primárně psychology, sociology a analytiku, kterým poměrně mnoho z nás bezhlavě věří a dává přednost jejich názorům, před svými vlastními. Ve své vnitřní svobodě jsou pak tito lidé limitováni nedůvěrou sami v sebe a tím se stávají manipulovatelnějšími a postupně jim mohou být omezeny i svobody vnější. Přitom by jen stačilo, aby se v nás pěstovalo sebevědomí a společenská sounáležitost. I přesto je pro některé z nás pohodlnější přenechat zodpovědnost rozhodování jiným.

Zodpovědnost plyne mimo jiné i ze svobody, tím mám na mysli především potřebnou sebekázeň. Lze uvést dva názorné příklady. Mám před sebou dvě možnosti řešení, záleží pouze na mém svobodném rozhodnutí, které si vyberu. A protože je jen mé, jen já za něj musím nést zodpovědnost. Podobně tomu bude, pokud nebudu mít žádné omezení, jak dlouho mohu zůstat venku. Pochopitelně se domů vrátím, až já uznám za vhodné a tento moment je určován mou sebekázní. Ta nás sice limituje, ale pouze tak, aby se nám požitok nezměnil v nepříjemnost. Na rozdíl od omezení vnitřní svobody z předchozích odstavců, sebekázeň nemá v důsledku na svědomí postupnou ztrátu našich vnějších svobod.

V dnešní době však podle mě není svoboda ohrožena jen ze vnitř, jak by se možná mohlo zdát, ale také z venku. Když generace mých rodičů bojovala za svobodu, snad je ani nenapadlo, že by se mohli o svou vnější svobodu po 20 letech opět bát. Zdá se mi, že nyní paradoxně je svoboda omezována ve jménu svobody. Je to již poměrně dávno, kdy Mark Twain prohlásil: „Svoboda tisku! Máme tolik zákonů na ochranu svobody tisku, a ani jediný trochu spolehlivý zákon na ochranu lidí před tiskem.“ Na jedné straně by většina z nás chtěla co nevyšší míru svobody, což ovšem nejde splnit všem., neboť svobody jednoho mohou být postaveny na omezení svobod jiného. Proto vznikly zákony, které tento poměr upravují. Bohužel, jsme se snad dostali tak daleko, že pro svobodu jednu, jsem ochotni potlačit svobody jiné. Krásným příkladem by mohla být nyní tak diskutovaná Evropská unie. Pro jednodušší a svobodnější cestování uvnitř ní, jsme nuceni potlačit svobodu uvnitř státu, tedy to, že možnosti kontroly na hranicích, se nyní přesunuly do celého vnitrozemí. Podobně tomu je, pokud jsme přivykli na požitky, které jsou nám z Unie poskytovány. Je přirozené, že by nás to časem mohlo činit závislými. Jak jsme již jednou řekla, kdo je závislý, není svobodný.

Jedno arabské přísloví říká, že chléb, cibule a svoboda jsou lepší, než kuře, med a robota. Tak stejně i já cítím, že není možné se pro luxus, touhy a vášně vzdávat svobody, ať už té vnitřní, nebo té vnější. V dnešní době podle mého jsou naše svobody opět nenápadně omezovány. Tentokrát by se dalo i říci, že si je necháváme omezovat dobrovolně. Přemíra regulací, velikost globálních problémů, nabízené požitky, různé směrnice, to vše nás nějakým způsobem v důsledku omezuje. Někteří z nás jsou ochotni se pro tyto požitky zaprodávat a tím ztrácet svobody. Je zvláštní, jak jsou mezi námi lidé, a není jich málo, kteří mají potřebu různé regulace vytvářet. Nedávají prostor lidské svobodě, z ní plynoucí tvořivosti a hlavně lidské osobnosti. Mají pocit, že jsou lepší, že ví, co a jak, nedůvěřují přirozené lidskosti. Tím, že si některých takových to omezení všímám, jsem stále přesvědčenější o důležitosti lidských svobod. Věřím, že přirozená lidská sebekázeň dokáže mnohem humánnějším způsobem člověka regulovat.

Chápu důležitost svobody, vážím si ji a jsem ráda, že ji pro nás minulá generace „vyzvonila“. Proto se ale trochu obávám, co se s ní může stát. Vždyť i v onom Assimovu městě, se vše dělo pozvolna, lidé o omezeních neviděli, nebo si je alespoň neuvědomovali. Činili tak ve vyšším zájmu. Pevně věřím, že se tak daleko nedostaneme, že jako lidé si budeme hlídat nejen svobody vnější, ale i vnitřní. Snad jednou budeme dosti sebevědomí na to, že se nebudeme nechávat oklamávat řečmi o problémech, na které jsme malý, snad budeme schopni všichni rozhodovat sami za sebe a nést následky našich činů. Lidská přirozenost a tvořivost jsou téměř bezmezné, navíc v naší zemi obohaceny o historické zkušenosti. Každý je osobnost a i tak by se k němu mělo přistupovat. Braňme si naše vnitřní i vnější svobody, ztratíme-li je, ztratíme svou osobnost. Proto věřím, že si svobodu nenecháme brát závislostí na libidech, vlastní lenosti, ani žádnými regulacemi, které v nás ubíjejí lidskou přirozenost, tvořivost a SVOBODU.